

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Stockholm 27 augusti 2020

Dnr: KVA/2020/145/76

Göran K. Hansson/hs
Ständig sekreterare
Telefon: 08 - 673 95 00
E-post: helene.sundstrom@kva.se

Utbildningsdepartementet

Synpunkter från Kungl. Vetenskapsakademien beträffande ändringar i högskolelagen enligt förslag i promemoria Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet (dnr. U2020/03053/UH).

Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på promemorian *Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet* (U2020/03053/UH) och önskar här lämna följande synpunkter.

I promemorian föreslås lagändringar i syfte att stärka och förtydliga vikten av akademisk frihet samt högskolans ansvar för det livslånga lärandet. Vetenskapsakademien välkomnar initiativet att förtydliga och betona dessa förutsättningar för högskolans verksamhet och ställer sig allmänt positiv till förslagen. Nedan kommenteras förslagen ytterligare och revideringar av lagtexten föreslås.

Lärosätenas ansvar för det livslånga lärandet tydliggörs

I högskolelagens första kapitel stadgas idag högskolans ansvar att främja hållbar utveckling, jämställdhet, förståelsen för andra länder och internationella förhållanden samt breddad rekrytering. I promemorian föreslås att där även stadgas att högskolan ska ha ett ansvar för att främja ett livslångt lärande.

Vetenskapsakademien ställer sig positiv till den föreslagna förändringen. Att främja livslångt lärande är en viktig och integrerad del av lärosätenas verksamhet och möter såväl arbetsmarknadens och samhällets som individens behov. Om konsekvensen av promemorians förslag är ett utvidgat uppdrag för lärosätena krävs resursförstärkningar och förbättrade ekonomiska incitament.

Ett stärkt lagstöd för akademisk frihet

I promemorian fastslås att den akademiska friheten inte kan tas för given. Mot den bakgrunden föreslås ett stärkt och breddat lagstöd för akademisk frihet. Vetenskapsakademien ser mycket positivt på att lagstöd för den akademiska friheten stärks och breddas. Inte minst utvecklingen i delar av vår omvärld vittnar om att den akademiska friheten inte kan tas för given.

I promemorian föreslås att första kapitlet, paragraf 6 i högskolelagen inleds med en principbestämmelse om akademisk frihet. Principen föreslås ha följande lydelse: ”I högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas.”. Därefter följer den tidigare bestämmelsen om forskningens frihet: ”För forskningen ska som allmänna principer gälla att 1. forskningsproblem får fritt väljas, 2. forskningsmetoder får fritt utvecklas, och 3. forskningsresultat får fritt publiceras.”.

Forskningens frihet är naturligtvis helt central för kunskapens och samhällets utveckling, och det är otvetydigt av stor vikt att forskningens frihet preciseras så som görs i lagen. Vi tolkar att ambitionen med den inledande meningen är att betona att den akademiska friheten utgör en grund för hela högskoleverksamheten. Genom att denna inledande mening är så generellt hållen finns emellertid risk att den också kan uppfattas som otydlig. I promemorian hänvisas till skrivningar i finsk och norsk lag där den övergripande bestämmelsen om akademisk frihet är mer preciserad och uttryckligen också anger att den akademiska friheten omfattar såväl forskning som utbildning. Ett starkare stöd för högskolornas akademiska frihet skulle ges om den inledande meningen kompletteras med preciseringar motsvarande de som görs i finsk och norsk lagstiftning. **Vetenskapsakademien föreslår därför att den inledande principbestämmelsen preciseras enligt följande:** ”I högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas så att forskningens och den högre utbildningens frihet tryggas”.

Genom principbestämmelsen om akademisk frihet betonas i lagen att akademisk frihet utgör en grundläggande förutsättning för lärosätenas verksamhet. Betoningen av akademisk frihet som allmän princip för högskolan skulle framstå än tydligare om denna skrivning kom före den paragraf där lärosätenas mer precisa ansvar stadgas att främja hållbar utveckling, jämställdhet, förståelsen för andra länder och internationella förhållanden, breddad rekrytering och livslångt lärande. **Vetenskapsakademien föreslår att högskolelagens femte och sjätte paragraf i det första kapitlet byter plats.**

Beslut i detta ärende har fattats av ständiga sekreteraren efter förberedande arbete av Kerstin Sahlin, ordförande i KVA:s kommitté för utbildning, och Hans Ellegren, ordförande i KVA:s kommitté för forskningspolitiska frågor.

Göran K. Hansson
Ständig sekreterare